

UNIVERSITATEA „ALEXANDRU IOAN CUZA” DIN IAȘI
FACULTATEA DE LITERE
ȘCOALA DOCTORALĂ DE STUDII FILOLOGICE

Literatura lui Gib. I. Mihăescu

Rezumatul tezei de doctorat

CONDUCĂTOR ȘTIINȚIFIC:
PROF. UNIV. DR. LĂCRĂMIOARA PETRESCU

DOCTORAND:
RĂDUCEA I. LUCIA

Iași
2024

Anunț

La data de 24 septembrie 2024, ora 10:00, în Amfiteatrul III.11, drd. Răducea Lucia va susține, în ședință publică, teza de doctorat cu titlul *Literatura lui Gib. I. Mihăescu*, în vederea obținerii titlului științific de doctor în domeniul *Filologie*.

Comisia de doctorat are următoarea componență:

Președinte

Prof. univ. dr. habil. Simona Modreanu, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Conducător științific

Prof. univ. dr. Lăcrămioara Petrescu, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Referenți

Prof. univ. dr. habil. Marina Cap-Bun, Universitatea „Ovidius” din Constanța

Prof. univ. dr. habil. Antonio Patraș, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Conf. univ. dr. Pompiliu Crăciunescu, Universitatea de Vest din Timișoara

Vă invităm să participați la ședința de susținere a tezei. Teza de doctorat poate fi consultată la Biblioteca Facultății de Litere.

Data afișării: 26. 07. 2024

CUPRINS

Argument	9
Partea întâi. Un scriitor, două secole, trei epoci	
Capitolul I. Excurs biografic	17
I. 1. O scurtă privire asupra societății românești din perioada <i>Belle Époque</i>	17
I. 2. Drăgășaniul – un oraș istoric, la cumpăna dintre secolele XIX și XX	19
I. 3. Un reper al spiritualității drăgășenene: Gib. I. Mihăescu	25
I. 3. 1. Familia: strămoșii, părinții, frații	25
I. 3. 2. Gib. I. Mihăescu – nume. Pseudonime literare	33
I. 3. 3. Contribuție la fixarea datei nașterii lui Gib. I. Mihăescu, având în vedere „stilul vechi” vs „stilul nou”	36
I. 3. 4. Gheorghe (Gib.) I. Mihăescu – educația școlară (școala primară, școala gimnazială și liceul). Rectificări necesare ale unor date consemnate în alte exegeze gibmihăesciene, care privesc educația școlară a viitorului scriitor	37
I. 3. 5. „Etapa București (1)”. Începutul studiilor universitare (1914-1916)	47
I. 3. 6. Gib. I. Mihăescu – combatant activ în Primul Război Mondial (august 1916 – martie 1918)	48
I. 3. 6. 1. „Notele de război” ale lui Gib. I. Mihăescu – două carnete-jurnal inedite	49

I. 3. 7. Perioada de după Primul Război Mondial: reluarea cursurilor la Facultatea de Drept. Debutul literar. Începerea activității de gazetar	74
I. 3. 8. „Etapa Cluj” (1920-1923)	75
I. 3. 9. „Etapa Chișinău” (1924)	76
I. 3. 10. „Etapa Drăgășani” (1924-1930)	77
I. 3. 11. „Etapa București (2)” (1930-1935)	85
Capitolul al II-lea. Gib. I. Mihăescu – personaj literar	91
Capitolul al III-lea. <i>Portret en miettes</i>	91
Partea a doua. „... un trecător obișnuit pe la hotarul dintre fantezie și realitate”	
Capitolul al IV-lea. Oglinzile poliedrice ale interpretării. Niveluri de receptare: <i>Nuvelele lui Gib. I. Mihăescu</i>	101
IV. 1. Scurtă privire asupra evoluției nuvelei românești, de la începuturi până în deceniul al doilea al secolului XX	101
IV. 2. Opinii critice privind proza scurtă a lui Gib. I. Mihăescu .	108
IV. 3. Parcursul lui Gib. I. Mihăescu ca nuvelist	115
IV. 4. „Lungul drum al cărții către cititor”	131
IV. 5. Debut editorial: volumul de nuvele <i>La „Grandiflora”</i> (1928)	136
IV. 5. 1. Text și paratext în volumul <i>La „Grandiflora”</i> . Expresii ale „urâtului” în cele cinci nuvele ale acestui volum	142
IV. 5. 2. Text și subtext în volumul <i>La „Grandiflora”</i> și în celelalte scrieri epice gibmihăesciene. Constante ale scriiturii autorului drăgășenean	146

IV. 5. 3. De la cauză la efect sau Orgoliu viril exacerbat → gelozie → obsesie	150
IV. 5. 4. Nuvela <i>La „Grandiflora”</i>	151
IV. 5. 4. 1. „Chei” de lectură ale nuvelei <i>La „Grandiflora”</i>	153
IV. 5. 4. 2. „Teatralizarea epicului” în <i>La „Grandiflora”</i>	156
IV. 5. 4. 3. Comicul în <i>La „Grandiflora”</i>	162
IV. 5. 4. 4. Personaje și suprapersonaj în <i>La „Grandiflora”</i> . Modalități de caracterizare. Tehnici narative	166
IV. 5. 5. Nuvela <i>În goană</i>	185
IV. 6. Al doilea volum de nuvele: <i>Vedenia</i> (1929)	195
IV. 6. 1. Nuvela <i>Vedenia</i>	200
IV. 6. 2. Nuvela <i>Ierni jilave</i>	206
IV. 6. 3. Nuvela <i>Sfârșitul</i>	211
IV. 6. 4. Nuvela <i>Semnele lui Dănuț</i>	214
IV. 6. 5. Nuvela <i>Scuarul/ Squarul</i>	217
IV. 6. 6. Nuvela <i>Examenul</i>	220
IV. 6. 7. Nuvela <i>Între porțelanuri</i>	225
IV. 6. 8. Nuvela <i>Troița</i>	230
IV. 6. 9. Nuvela <i>Tabloul</i>	232
IV. 7. Nuvela <i>Visul</i> , din volumul <i>Nuvele inedite</i> (1935)	237
IV. 8. Nuvelele de război ale lui Gib. I. Mihăescu	244
IV. 9. Nuvele gibmihăesciene rămase în periodice	251
IV. 10. Nuvele gibmihăesciene rămase în faza de manuscris	262

Capitolul al V-lea. Oglinzile poliedrice ale interpretării. Niveluri de receptare: <i>Romanele lui Gib. I. Mihăescu</i>	274
V. 1. Romanul românesc de după Marele Război: opinii ale criticii și ale scriitorilor din perioada interbelică	274
V. 2. Romanul <i>Brațul Andromedei</i> (1930)	291
V. 2. 1. Preliminarii	291
V. 2. 2. Opinii ale criticii literare	292
V. 2. 3. Un roman – două romane. Geneza romanului <i>Brațul Andromedei</i>	295
V. 2. 4. Romanul cu 47 de titluri	300
V. 2. 5. „Demonul lui Maxwell”. Trimiteri științifice, culturale și livrești în romanul <i>Brațul Andromedei</i>	302
V. 2. 6. Romanul <i>Brațul Andromedei</i> – prezentare generală ...	309
V. 2. 7. Prototipul (real) al protagonistului din <i>Brațul Andromedei</i> . Caracterizarea lui Andrei Lazăr	312
V. 2. 8. Alte personaje ale romanului. Modalități de caracterizare a personajelor	317
V. 2. 9. Elemente de cronică socială, cu accente de critică a moravurilor societății contemporane autorului, în <i>Brațul Andromedei</i>	325
V. 3. Romanul <i>Rusoaica</i> (1933)	327
V. 3. 1. Preliminarii	327
V. 3. 2. Traseul editorial al romanului <i>Rusoaica</i>	329
V. 3. 3. Aprecierile criticii literare privitoare la romanul <i>Rusoaica</i>	333

V. 3. 4. Geneza romanului <i>Rusoaica</i>	339
V. 3. 5. Despre romanul <i>Rusoaica</i> și personajele sale	352
V. 4. Romanul <i>Femeia de ciocolată</i> (1933)	359
V. 4. 1. Preliminarii	359
V. 4. 2. Paliere de lectură a romanului <i>Femeia de ciocolată</i>	363
V. 4. 3. Căi posibile de lectură a romanului <i>Femeia de ciocolată</i> prin prisma titlului și a unor segmente din textul narativ	366
V. 5. Romanul <i>Zilele și nopțile unui student întârziat</i> (1934)	368
V. 5. 1. Preliminarii	368
V. 5. 2. Opinii ale criticii literare	368
V. 5. 3. Anticiparea romanului <i>Zilele și nopțile unui student</i> întârziat de nuvela <i>Examen la „Roman”</i>	372
V. 5. 4. Valoarea documentară a romanului <i>Zilele și nopțile unui</i> <i>student întârziat</i> . O hartă virtuală a Bucureștiului interbelic ...	376
V. 5. 5. Personaje în romanul <i>Zilele și nopțile unui student</i> întârziat	378
V. 5. 6. Aspecte din roman care privesc critica socială	381
V. 5. 7. „Teatralizarea epicului” în romanul <i>Zilele și nopțile unui</i> <i>student întârziat</i>	383
V. 5. 8. Nuvela <i>Reînțoarcerea</i> (1922) a lui Gib. I. Mihăescu și preluarea ei de către autor în dezvoltarea diegetică a romanului <i>Zilele și nopțile unui student întârziat</i>	385
V. 6. Romanul <i>Donna Alba</i> (1935)	391
V. 6. 1. Preliminarii	391
V. 6. 2. Opinii ale criticii	391

V. 6. 3. Aspecte privind romanul <i>Donna Alba</i> și personajele sale	395
V. 6. 4. Mihai Aspru – protagonist al romanului <i>Donna Alba</i> . Între Don Juan și Don Quijote	401
V. 6. 5. <i>Donna Alba</i> (Alba Ypsilant Ruset) – personajul principal feminin (și eponim) al romanului	408
V. 6. 6. Justificări istorice ale numelor unora dintre personajele romanului <i>Donna Alba</i>	411
V. 6. 7. „Doamna Aventura” – un personaj-cheie la Gib. I. Mihăescu	414
V. 6. 8. Elemente de critică socială în romanul <i>Donna Alba</i>	416
V. 6. 9. Aspecte ale stilului în romanul <i>Donna Alba</i>	418
V. 7. Romane rămase în proiect: <i>Vămile văzduhului</i> , <i>Uppercut</i> și „un roman de război”	424
Capitolul al VI-lea. Particularități narrative și stilistice ale prozei lui Gib. I. Mihăescu	430
VI. 1. Fantasticul în proza lui Gib. I. Mihăescu	430
VI. 2. Gib. I. Mihăescu și Dostoievski	439
VI. 3. Culori și nuanțe în nuvelele și romanele lui Gib. I. Mihăescu	447
VI. 3. 1. Indicii conotativi ai unei „culori implicite”: gri – „(de) oțel”	455
VI. 3. 2. Îmbinări sinestezice în discursul epic gibmihăescian.	458
VI. 3. 3. Varietăți de ciocolată	461
VI. 4. Rolul elementului olfactiv în proza lui Gib. I. Mihăescu...	463

VI. 5. Dansul ca formă de exprimare non-verbală a sinelui	468
Capitolul al VII-lea. Oglinzile poliedrice ale interpretării. Niveluri de receptare: <i>Dramaturgia lui Gib. I. Mihăescu</i>	473
Capitolul al VIII-lea. Activitatea de traducător a lui Gib. I. Mihăescu. Traduceri ale operei lui Gib. I. Mihăescu	492
Capitolul al IX-lea. Publicistica lui Gib. I. Mihăescu	498
IX. 1. Considerații generale	498
IX. 2. Începuturile publicistice. „Țara nouă” și „Hiena”	499
IX. 3. Articolele cu caracter social din „Curentul” și „Calendarul”	501
IX. 4. Publicistica literară. Articole cu caracter literar și cultural în ziarele „Gazeta Ardealului”, „Voința”, „Înfrățirea” (Cluj), revista „Gândirea” (Cluj; București), cotidienele „Curentul”, „Rampa”, „Calendarul” (București)	503
Concluzii	514
Bibliografie	518
Lista abrevierilor din lucrare	553
Anexe	554

După opinia criticului Leon Baconsky, scriitorului Gib. I. Mihăescu „se pare că-i datorăm mai mult chiar decât ni se sugerează în cele mai informate și mai generoase comentarii ce i-au fost consacrate”¹. Este o afirmație pe care o împărtășim întru totul și pe care am încercat să o demonstrăm în lucrarea de față. În urma minuțiosului parcurs de cercetare pe care l-am efectuat, am putut observa, într-adevăr, faptul că, la 130 de ani de la naștere și 89 de ani de la dispariția sa prematură, Gib. I. Mihăescu (1894-1935) rămâne încă un scriitor de (re)descoperit.

Surpriza cercetătorului este să constate că atât biografia, cât și opera scriitorului drăgășenean se prezintă ca un vas arheologic, cu porțiuni inabil reconstruite și cu multe pete albe. Prin urmare, în lucrarea noastră am încercat, pe de o parte, să repunem în limitele adevărului (istoric) aspectele care țin de biografia autorului *Rusoaiței* și, pe de altă parte, pornind de la ideea că ne aflăm, cu Gib. I. Mihăescu, în fața unui autor important al perioadei interbelice românești, am încercat să facem un prim pas în recuperarea sa astăzi, la mijlocul celui de-al treilea deceniu al secolului XXI, printr-o reevaluare și reinterpretare a operei, cel puțin în câteva dintre principalele sale segmente.

Așa cum arată și titlul acestei teze de doctorat, *Literatura lui Gib. I. Mihăescu*, aspectul asupra căruia ne-am aplecat în mod

¹ Baconsky, Leon, *Teatrul lui Gib. I. Mihăescu* (postfață), în Mihăescu, Gib. I., *Teatru*, ediție, text stabilit, postfață și bibliografie de Leon Baconsky, Ed. Dacia, Cluj, 1973, p. 283.

prioritar este opera literară a scriitorului interbelic drăgășenean (proză scurtă, romane și piese de teatru), acordând însă, în același timp, o deosebită atenție tuturor elementelor care figurează parcursul biografic al lui Gib. I. Mihăescu, aceasta întrucât, în ansamblul său, teza reprezintă o lucrare monografică.

Aspectele la care am făcut referire mai sus sunt ilustrate în cele două părți ale lucrării, cărora le corespund nouă capitole, împărțite la rândul lor într-o serie de subcapitole. Prima parte, în care sunt prezentate pe larg elementele constitutive ale biografiei lui Gib. I. Mihăescu, are titlul „Un scriitor, două secole, trei epoci”. Născut în 1894, adică aproape de sfârșitul secolului al XIX-lea, viitorul scriitor va parcurge primii ani ai vieții alături de familia sa, în Drăgășani. Odată cu începutul secolului XX, pentru Gib. I. Mihăescu încep etapele cele mai importante ale vieții: școala (de toate gradele), războiul, cariera de scriitor (căreia i se adaugă, în anumite segmente temporale, avocatura – la Chișinău și la Drăgășani, gazetăria – la București și Cluj și ocupația de funcționar, la București, în cadrul Direcției Presei). Alături de aspectele strict biografice am prezentat, mai cu seamă acolo unde contextul impunea aceasta, caracteristici ale ambelor perioade de timp (sfârșitul secolului al XIX-lea – primele trei decenii ale secolului XX), întrucât fiecare dintre ele a avut un rol decisiv, într-un fel sau altul, în formarea unui anumit profil al scriitorului. Cele „trei epoci” la care se referă titlul primei părți vizează, la fel, aspecte care țin de biografia lui Gib. I. Mihăescu: perioada cuprinsă între anul nașterii viitorului autor al *Rusoacei*

(1894) și anul în care, student la Drept fiind, își întrerupe studiile pentru a pleca, pe frontul Primului Război Mondial (1916) corespunde epocii/ perioadei antebelice (numită *Belle Époque*-ul românesc); între 1916-1918, România traversează epoca/ perioada belică, în care Gheorghe (Gib) I. Mihăescu este combatant activ în Marele Război; pentru epoca/ perioada interbelică (1919-1935) referirile sunt făcute la scriitorul (nuvelistul, romancierul și dramaturgul), gazetarul, avocatul, funcționarul (din cadrul Direcției Presei) Gib. I. Mihăescu.

Această primă parte a lucrării de față cuprinde trei capitole: un amplu „Excurs biografic” (capitolul I), un capitol dedicat modului în care, prin ficționalizare, persoana devine personaj (capitolul al II-lea: „Gib. I. Mihăescu – personaj literar”) și un capitol în care am încercat să (re)compunem un portret cât mai veridic al *omului* Gib. I. Mihăescu, din mărturiile contemporanilor săi și ale fiicei mai mari a scriitorului, Mira (capitolul al III-lea: „Portret en miettes”).

Vom face aici precizarea că, în ceea ce privește demersul de restabilire a jaloanelor biografiei gibmihăesciene, nu am recurs la preluarea ca atare a unor informații deja prezente în exegeze, tocmai pentru a nu a „ajuta” la perpetuarea erorilor făcute de-a lungul timpului (mai exact, din 1967 până astăzi), ci am demarat propria noastră cercetare minuțioasă a tuturor documentelor de arhivă pe care le-am putut identifica. Întrucât am mizat pe memoria spațiilor (îndeosebi pe cea socială, dar și pe cea culturală) și pe istoria locurilor, am făcut mai multe deplasări la Drăgășani, București, Cluj-Napoca, Craiova, Râmnicu Vâlcea, Roman, Mărășești, Focșani, ca și în alte localități

mai mici ale țării, care au marcat, fiecare într-un fel special și diferit, traseul *omului*, dar și pe cel al *scriitorului* Gib. I. Mihăescu. Am încercat, de fiecare dată, și o reconstituire a epocii în care a trăit și a creat scriitorul drăgășenean, pentru a putea surprinde mai bine, ulterior, esența scrierilor sale, tipurile de personaje create, fundalul pe care se desfășoară acțiunea, atât în scrierile în proză, cât și în cele dramatice, pornind, în acest demers al nostru, (și) de la două concepte pe care le propune Ilina Gregori²: cel de parabiografie și cel de onirobiografie³.

Cea de-a doua parte a lucrării de față are în vedere opera literară a scriitorului drăgășenean, în ansamblul ei. În cele șase capitole ale acestei părți – pe care am intitulat-o „...un trecător obișnuit pe la hotarul dintre fantezie și realitate”⁴, citând o „definiție” literară dată sieși de către Gib. I. Mihăescu, într-un interviu acordat ziarului „Rampa”, la începutul lunii martie 1928 – am urmărit o abordare dintr-o perspectivă hermeneutică plurivalentă, pe care am

² Gregori, Ilina, *Știm noi cine a fost Eminescu? Fapte, enigme, ipoteze*, Ed. Art, București, 2008.

³ *n.n.*: Ilina Gregori propune termenul de „parabiografie” pentru „investigații(le) în ambianța social-politică și culturală a personajului” (desemnându-l, prin termenul „personaj”, pe scriitorul devenit obiect al studiului), prin „onirobiografie” înțelegând „metoda unui cercetător care, în mod experimental, ține seama de partea de inconștient implicată în percepția mediului urban și, plasându-se în locul locuit de personajul său, nu refuză propria investiție subiectivă, personală a decorului, drept condiție a unei posibile întâlniri în spațiul lecturii-proiecție cu eroul său”. (Gregori, I., *op. cit.*, pp. 9 și 11).

⁴ ***, *D. Gib I. Mihăescu despre „Pavilionul cu umbre”*, în „Rampa”, an. XIII, nr. 3032, vineri, 2 martie 1928, p. 4.

văzut-o simbolizată cel mai bine de metafora „oglinzilor poliedrice ale interpretării”. Astfel, în capitolul al IV-lea, în primele trei subcapitole am urmărit evoluția nuvelei românești, de la începuturi până în deceniul al doilea al secolului al XX-lea, opiniile critice exprimate cu privire la proza scurtă a scriitorului drăgășenean și parcursul acestuia ca nuvelist. În celelalte subcapitole, am supus analizei toate nuvelele lui Gib. I. Mihăescu – cele din volumele *La „Grandiflora”* (1928) și *Vedenia* (1929), nuvela *Visul*, din volumul colectiv *Nuvele inedite* (Ed. Adevărul, București, 1935), nuvelele de război ale scriitorului (apărute între anii 1919-1932), nuvelele rămase în periodice, ca și nuvelele rămase în manuscris, semnalate, în perioada predecembristă, de Al. Andriescu, Diana Cristev și Florea Ghiță. Vom face aici două observații care se impun: în primul rând, corpusul nuvelor gibmihăesciene cercetat de noi este cel existent la această dată în instituții publice precum Biblioteca Centrală Universitară „M. Eminescu” Iași, Biblioteca Centrală Universitară „Carol I” București, Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga” Cluj-Napoca, Biblioteca Județeană „Antim Ivireanul” Râmnicu Vâlcea, Muzeul Național al Literaturii Române București, precum și la Arhiva de la Drăgășani a lui Gib. I. Mihăescu. Nu am avut informații despre existența unor scrieri (în proză și/ sau dramatice) în arhive particulare din țară sau din străinătate, deși nu este exclus ca din astfel de surse să mai apară, pe parcurs, manuscrise inedite. În al doilea rând, am semnalat și corectat în lucrarea de față (cu demonstrațiile de rigoare) erorile de interpretare (și/ sau datare) a unor nuvele gibmihăesciene,

îndeosebi a unora dintre cele rămase în manuscris, dar și a unor proze scurte publicate nejustificat ca inedite, în diverse ziare și reviste culturale dinainte de 1989. Deoarece în prezent nu există niciun volum care să conțină întregul corpus nuvelistic al lui Gib. I. Mihăescu (nici în ediția N. Manolescu, din 1967, nici în volumul de nuvele și povestiri din seria „Opere”, îngrijit de Al. Andriescu în 1976 și reeditat în 2008 de Academia Română, și nici în alte ediții apărute până astăzi nu sunt reunite toate prozele scurte gibmihăesciene) și, mai mult, pentru că s-au făcut, din păcate, în ultima jumătate de secol, de către unii exegeți, și unele confuzii de încadrare (unele fragmente de roman fiind considerate nuvele sau invers) sau chiar de interpretare (nuvele considerate „de război” deși ele dezvoltă o altă tematică sau nuvele considerate „regăsite”, deși fuseseră publicate într-un volum cu câteva decenii mai devreme) am întocmit un inventar complet (inedit) (pe care l-am introdus ca anexă a tezei noastre de doctorat) al nuvelor antume și al nuvelor postume (tipărite sau rămase în manuscris) ale lui Gib. I. Mihăescu.

Întrucât o serie de nuvele gibmihăesciene au fost subevaluate multă vreme, am acordat o atenție sporită în această lucrare unor scrieri pe care le-am considerat a fi reprezentative pentru segmentul constituit de proza scurtă în creația lui Gib. I. Mihăescu, care fuseseră fie grăbit sau chiar, pe alocuri, în mod eronat interpretate, fie pur și simplu ignorate, neintuindu-li-se potențialul artistic și de fond.

Un caz special în cadrul nuvelisticii lui Gib. I. Mihăescu îl reprezintă *Reîntoarcerea*, apărută în anul 1922, în revista „Gândirea”,

nuvelă pe care scriitorul drăgășenean alege să o insereze în ultima parte a romanului său din 1934, *Zilele și nopțile unui student întârziat*, cu minime modificări cerute de context, ca epilog al relației dintre personajele Mihnea Băiatu și Arina Velovan. Un prim aspect observat de noi, prin consultarea articolelor și/ sau lucrărilor de critică literară în care apare analizat romanul din 1934 al lui Gib. I. Mihăescu, este că asimilarea nuvelei amintite în roman a trecut aproape neobservată, nefiind semnalată decât cu foarte rare excepții. De aceea, pentru a scoate în evidență faptul că scriitorul preia, din *Reîntoarcerea*, pentru un anumit segment al romanului *Zilele și nopțile unui student întârziat*, fără modificări, intriga și tipologia personajelor, și, mai mult, dă numele protagonistului nuvelei (Velovan) personajului feminin din roman, Arina Velovan, am întocmit un tabel în care am comparat forma pe care nuvela *Reîntoarcerea* o avea în 1922, în „Gândirea” și forma pe care autorul drăgășenean i-a dat-o în roman, atunci când a inclus-o ca parte a acestuia. Acest tabel comparativ este inedit (afirmăm acest lucru întrucât până la această oră nu am întâlnit niciunul similar într-o lucrare de exegeză a operei lui Gib. I. Mihăescu).

În capitolul al V-lea al lucrării de față, după un prim subcapitol în care am făcut o prezentare generală a romanului românesc de după Marele Război, am analizat cele cinci romane ale lui Gib. I. Mihăescu, apărute între anii 1930-1935, după cum urmează: *Brațul Andromedei* (1930), *Rusoaica* (1933), *Femeia de ciocolată* (1933), *Zilele și nopțile unui student întârziat* (1934) și *Donna Alba* (1935). În exegeza

primelor două romane amintite am utilizat și două manuscrise (inedite), descoperite de noi în cursul cercetărilor de documentare pe care le-am întreprins: primul datează din anul 1928 și conține (pe versoul ciornei unei scrisori) 47 de titluri pentru romanul *Brațul Andromedei* (transcris, documentul apare ca „Anexă” a acestei teze); cel de-al doilea este jurnalul de front al combatantului din Primul Război Mondial, Gheorghe I. Mihăescu (viitorul scriitor Gib. I. Mihăescu), cu însemnări făcute în perioada 10 august 1916-5 martie 1918, care se prezintă sub forma a două carnete în care, în câteva notații, pot fi recunoscuți germeni ai celui mai apreciat (de critică și de publicul cititor) roman al său, *Rusoaica*. Conținutul acestui jurnal de front inedit a fost analizat de noi pe larg în subcapitolul „Notele de război» ale lui Gib. I. Mihăescu – două carnete-jurnal inedit» al lucrării de față, în care am făcut trimitere și la date cuprinse în Dosarul de combatant al lui Gheorghe I. Mihăescu (viitorul scriitor Gib. I. Mihăescu), un document inedit, de asemenea, obținut de noi cu sprijinul AMNR Pitești. În cadrul acestui capitol am alocat un subcapitol prezentării proiectelor unor romane la care scriitorul drăgășenean lucra deja în 1935, neterminate din cauza morții sale neașteptate, survenită la 19 octombrie 1935 – este vorba despre romanele *Vămile văzduhului*, *Uppercut* și un „roman de război”, al cărui titlu nu a fost făcut cunoscut de autor.

În capitolul al VI-lea, intitulat „Particularități narrative și stilistice ale prozei lui Gib. I. Mihăescu”, au fost reunite de noi cele mai importante constante ale scriiturii epice gibmihăesciene – însuși

termenul de „constante” indică faptul că ele se regăsesc atât în nuvelele, cât și în romanele autorului, impunându-se o analiză a lor care să urmărească în primul rând felul în care un anumit concept este utilizat de scriitor în opera sa, cum se realizează acest lucru în text și rolul pe care respectivul concept (și tratarea lui artistică) îl are în economia textului în ansamblul său, dar și în cea a întregii epici gibmihăesciene. Astfel, s-a urmărit de către noi, în cele cinci subcapitole ale capitolului al VI-lea, punerea în evidență, pentru întregul segment de proză din opera autorului *Rusoaicei*, a valorii compoziționale și stilistice a elementului cromatic (în subcapitolul „Culori și nuanțe în nuvelele și romanele lui Gib. I. Mihăescu”) și a elementului olfactiv (în subcapitolul „Rolul elementului olfactiv în proza lui Gib. I. Mihăescu”), ca și a modului în care, în nuvela *Visul*, ca și în romanele *Rusoaica* și *Donna Alba*, dansul devine un mod subtil de comunicare între eul profund al personajului și lume (în subcapitolul „Dansul ca formă de exprimare non-verbală a sinelui”). Într-un alt subcapitol am analizat aspectele care țin de fantastic în proza lui Gib. I. Mihăescu, ținând cont de faptul că la scriitorul drăgășenean nu avem de a face cu acea categorie estetică teoretizată de Tzvetan Todorov, de Roger Caillois, de Louis Vax, de exemplu, în opera sa fantasticul fiind mai degrabă unul „interior”, sau, așa cum observa criticul Constantin Ciopraga, un fantastic „care se interferează

[...] cu stările obsesive [...], cu diverse alte maladii ale personalității”⁵ (subcapitolul „Fantasticul în proza lui Gib. I. Mihăescu”). Argumentele pro și contra ale criticilor din perioada interbelică și ale celor din perioadele modernă și contemporană despre o posibilă influență a lui Dostoievski manifestată la nivelul prozei scriitorului drăgășenean ne-au determinat să facem câteva observații privind relația care există între viziunea narativă, substanța epică (și tipologia personajelor), atmosfera generală a scrierilor epice ale scriitorului rus și cea a scrierilor lui Gib. I. Mihăescu (în subcapitolul „Gib. I. Mihăescu și Dostoievski”).

În capitolul al VII-lea al acestei lucrări am supus analizei dramaturgia lui Gib. I. Mihăescu, oprindu-ne atât asupra pieselor de teatru finalizate de autor, cât și asupra celor rămase în manuscris, în diferite stadii de lucru. Un spațiu mai amplu am acordat discutării dramei *Pavilionul cu umbre*, singura care a fost reprezentată scenic în timpul vieții autorului (la 3 martie 1928, pe scena Teatrului Național din București), având-o ca interpretă a rolului principal feminin (Liana) pe celebra actriță a epocii interbelice, Maria Ventura.

În capitolul al VIII-lea, pe care l-am intitulat „Activitatea de traducător a lui Gib. I. Mihăescu. Traduceri ale operei lui Gib. I. Mihăescu”, am avut în vedere în primul rând discutarea unei laturi mai puțin cunoscute a personalității creatoare a lui Gib. I. Mihăescu, și

⁵ Ciopraga, Constantin, *Personalitatea literaturii române*, studiu introductiv de Constantin Pricop, Ed. Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2010, p. 166.

anume aceea de traducător. Aflat la Cluj, în calitate de redactor și colaborator al ziarelor „Înfrățirea”, „Gazeta Ardealului”, „Voința” și „România”, dar și al revistei de cultură „Gândirea”, al cărei cofondator era, va semna, în colaborare cu ziaristul Leonard Paukerow, traducerea piesei lui Francisc Molnar, *Liliom. Legendă de suburbie în 7 tablouri și un prolog scenic*, care va fi publicată în volum la Tipografia „Gazeta Ardealului” din Cluj, în 1922. Despre traducerea operei lui Gib. I. Mihăescu nu se poate vorbi ca despre un proces finit – dimpotrivă, este un *work in progress*, și de aceea este posibil ca, chiar în momentul finalizării lucrării de față, pe piața de carte a traducerilor să fi apărut o nouă transpunere într-o limbă străină a unui segment din opera sa (nuvelă/ roman/ piesă de teatru). Un număr exact al traducerilor realizate până astăzi din opera literară a lui Gib. I. Mihăescu este mai greu de stabilit, din cauza lipsei, pe alocuri, a unor date concrete. Un exemplu elocvent în acest sens îl constituie formularea evazivă din finalul celor câteva însemnări cu caracter biografic inserate în pagina a treia a revistei „Cronicarul”, an. I, nr. 2, 31 martie 1930, în numărul dedicat apariției romanului *Brațul Andromedei*, unde există următoarea notație: „Parte din nuvelele sale au fost traduse și publicate prin diferite reviste și ziare italiene, germane, cehe și ungurești”. Fără datele concrete (titluri ale lucrărilor traduse, titluri ale periodicelor la care se face referire în enunțul anterior, an de apariție, loc de apariție, alte aspecte tehnice), o formulare ambiguă ca aceea pe care am amintit-o nu vine în sprijinul cercetătorului.

În ultimul capitol al lucrării de față (capitolul al IX-lea) am avut în vedere „Publicistica lui Gib. I. Mihăescu”, întrucât între conținutul a numeroase dintre articolele cu caracter social și/ sau cultural și literatura sa pot fi stabilite evidente legături. Deși ca gazetar nu a fost un nume sonor al epocii, Gib. I. Mihăescu a reușit totuși, prin articolele pe care le-a publicat în numeroase și diverse periodice ale vremii, atât din București, cât și din Cluj („Țara nouă”, „Hiena”, „Gazeta Ardealului”, „Voința”, „Înfrățirea”, „Gândirea”, „Curentul”, „Rampa”, „Calendarul”), ca și prin cronicile de carte, cronicile dramatice și cele cinematografice, pe de o parte să rețină aspecte importante ale vieții sociale și culturale ale perioadei interbelice, iar pe de altă parte să treacă printr-un filtru al sensibilității sale creatoare multe dintre aspectele realului care îi serveau ca punct de plecare în articolele din presa timpului, transformându-le în personaje, fapte și întâmplări ficționale în proza și dramaturgia sa (exemplele în acest sens fiind numeroase).

*

La începutul anilor '80, Paul Georgescu relatează despre una dintre întâlnirile sale cu M. Sadoveanu, în care a fost surprins de o bizară afirmație a marelui prozator: „Eu am debutat târziu, la cincizeci de ani, cu *Baltagul*...”. La reacția promptă a interlocutorului față de replica pe care o găsea amuzantă prin faptul că nega, aparent, o evidență despre care și un cititor inocent ar fi putut da mărturie,

Sadoveanu „a făcut un gest, cu mâna, a lehamite: «Așelea or fost exerșiții»”⁶. Ne putem pune întrebarea: dacă pentru Gib. I. Mihăescu „timpul ar fi avut răbdare”, ajuns la un punct al vieții care i-ar fi permis să privească în urmă la o operă literară mult mai bogată decât aceea pe care o cunoaștem astăzi, este posibil ca și el să fi afirmat despre nuvelistica sa de până în 1935, despre cele cinci romane, începând cu *Brațul Andromedei* și terminând cu *Donna Alba*, despre piesele de teatru (cel puțin despre cele finalizate) că „au fost exerciții”, cu alte cuvinte repetiții pentru o operă căreia proiectase să îi dea contur abia după 1935? Sau ni se va părea la fel de „lesne de prevăzut”, ca lui G. Călinescu, „că [Gib. I. Mihăescu] nu ar fi găsit alt subiect de roman decât acela rezultat din observarea propriilor lui aspirații”⁷, cu alte cuvinte în proza scriitorului drăgășenean nu am fi asistat (niciodată) la o evoluție, ci la o stagnare, care ar fi presupus o reluare, din unghiuri ușor modificate, dar cu aceleași mijloace artistice, ale unor teme literare și tipuri de personaje deja consacrate în literatura sa?

Ceea ce știm însă cu siguranță este că, așa cum afirma încă din 1966 criticul N. Manolescu, „nuvelistul și romancierul *au creat un stil*” [subl.n.] și că, „acolo unde s-a realizat, Gib. I. Mihăescu poate sta alături de Camil Petrescu și de Hortensia Papadat-Bengescu”⁸.

⁶ Mugur, Florin, *Vârstele rațiunii. Convorbiri cu Paul Georgescu*, Ed. Cartea Românească, București, 1982, p. 107.

⁷ Călinescu, G., *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, ediția anastatică, Ed. Aristarc, Onești, 1998, p. 681.

⁸ Manolescu, Nicolae, *Existența reală și imaginară a lui Gib I. Mihăescu*, în „Gazeta literară”, an. XIII, nr. 44 (731), 3 noiembrie 1966, p. 9.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

Opera lui Gib. I. Mihăescu în ediții critice

Mihăescu, Gib. I., *La „Grandiflora”*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1928.

Mihăescu, Gib. I., *Vedenia*, Editura Cartea Românească, Colecția „Gândirea”, București, 1929.

Mihăescu, Gib. I., *Rusoaica*, Editura „Naționala-S. Ciornei”, București, 1933.

Mihăescu, Gib. I., *Visul*, în ***, *Nuvele inedite*, Editura „Adevărul” S. A., București, 1935.

Mihăescu, Gib. I., *La „Grandiflora”*. *Nuvele*, I, prefață de Nicolae Manolescu, Editura pentru Literatură, București, 1967.

Mihăescu, Gib. I., *Teatru*, ediție, text stabilit, postfață și bibliografie de Leon Baconsky, Editura Dacia, Cluj, 1973.

Mihăescu, Gib. I., *Opere*, I, *Nuvele și povestiri*, ediție îngrijită, studiu introductiv, note și variante de Al. Andriescu, Editura Minerva, București, 1976.

Mihăescu, Gib. I., *Linia întâi*, ediție îngrijită, studiu, note de Diana Cristev, Editura Militară, București, 1983.

Mihăescu, Gib. I., *Nuvele*, antologie, cronologie, note, repere critice și bibliografie de Ion Nistor, prefață de Florea Ghiță, Editura Albatros, București, 1986.

Mihăescu, Gib. I., *Nuvele regăsite*, ediție și postfață de Leon Baconsky, Editura Echinoc, Cluj-Napoca, 2003.

Mihăescu, Gib. I., *Rusoaica. Bordeiul pe Nistru al locotenentului Ragaia (1933)*, ediție îngrijită și postfațată de Al. Andriescu, Editura Polirom, Iași, 2004.

Mihăescu, Gib. I., *Opere*, I, *Nuvele și povestiri*, ediție îngrijită, studiu introductiv, cronologie, note, comentarii și variante de Alexandru Andriescu, Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, București, 2008.

Mihăescu, Gib. I., *Opere*, II, *Teatru * Romane (Pavilionul cu umbre * Brațul Andromedei * Femeia de ciocolată)*, ediție îngrijită, studiu

introdactiv, cronologie, note, comentarii și variante de Alexandru Andriescu, Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, București, 2008.

Mihăescu, Gib. I., *Opere*, III, *Romane (Rusoaica * Zilele și nopțile unui student întârziat * Donna Alba)*, ediție îngrijită, note, comentarii și variante de Alexandru Andriescu, Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, București, 2008.

Mihăescu, Gib. I., *Rusoaica*, Editura Litera Internațional, București, 2009.

Molnar, Francisc, *Liliom. Legendă de suburbie în 7 tablouri și un prolog scenic*. Traducere de Leonard Paukerow și Gib. I. Mihăescu. Tipografia Gazeta Ardealului, Cluj, 1922.

Critică literară; stilistică; istoriografie literară

Alexandrescu, Matei, *Confesiuni literare*, Editura Minerva, București, 1971.

Andrei, Nicolae, *Ani de lumină. Istoria Liceului „Nicolae Bălcescu” din Craiova*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1976.

Angheliescu, Mircea (coord.), Ionescu, Cristina, Lăzărescu, Gheorghe, *Dicționar de termeni literari*, Editura Garamond, București, 1996.

Atanasiu, Victor, Iordache, Anastasie, Iosa, Mircea, Oprea, Ion M., Oprescu, Paul, *România în Primul Război Mondial*, Editura Militară, București, 1979.

Bahtin, Mihail, *Problemele poeziei lui Dostoievski*, în românește de S. Recevschi, Editura Univers, București, 1970.

Balotă, Nicolae, *De la Ion la Ioanide. Prozatori români ai secolului XX*, Editura Eminescu, București, 1974.

Barbu, Teodor, *Drăgășani, între legendă și adevăr*, Editura Kitcom, Verguleasa, 2014.

Bârna, Vlaicu, *Între Capșa și Corso*, ediția a III-a revizuită, Editura Polirom, Iași, 2014.

Berthelot, Henri, General, *Memorii și corespondență (1916-1919)*, introducere de Glenn E. Torrey, traducere din limba franceză de Mona Iosif, Editura Militară, București, 2015.

Biblia sau Sfânta Scriptură, versiune diortosită după Septuaginta, redactată și adnotată de Mitropolitul Bartolomeu Valeriu Anania, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2018.

Blom, Jan Dirk, *A Dictionary of Hallucinations*, Springer, New York, 2010.

Cassvan, Sarina, *Contes roumains d'écrivains contemporains*, préface de la Comtesse de Noailles, Editions de la „Revue Mondiale”, 45, Rue Jacob (VI-ème), Paris, 1931.

Călinescu, G., *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, București, 1941.

Călinescu, G., *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, ediție și prefață de Al. Piru, Editura Minerva, București, 1988.

Călinescu, G., *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* (ediția princeps, anastatică), Editura Aristarc, Onești, 1998.

Călinescu, G., *Istoria literaturii române. Compendiu*, ediția a II-a revăzută, Editura Naționala Mecu S.A., București, 1946.

Chevalier, Jean, Gheerbrant, Alain, *Dicționar de simboluri. Mituri, vise, obiceiuri, gesturi, forme, figuri, culori, numere*, vol. 3, P-Z, Editura Artemis, București, 1994.

Chinez, Ion, *Pagini de critică*, ediție îngrijită și prefață de Ion Negoieșcu, Editura pentru Literatură, București, 1969.

Ciocârlie, Corina, Răuceanu, Andreea, *Dicționarul de locuri literare bucureștene*, cu hărți originale de Rareș Ionașcu, Editura Humanitas, București, 2019.

Cioculescu, Șerban, *Aspecte literare contemporane. 1932-1947*, Editura Minerva, București, 1972.

Ciopruga, Constantin, *Personalitatea literaturii române*, studiu introductiv de Constantin Pricop, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2010.

Constantinescu, Pompiliu, *Romanul românesc interbelic*, antologie, postfață și bibliografie de G. Gheorghiuță, Editura Minerva, București, 1977.

Constantinescu, Pompiliu, *Studii și cronici literare*, prefață și tabel cronologic de Cornel Regman, Editura Minerva, București, 1981, Colecția „Biblioteca pentru toți”.

- Coșeriu, Eugen, *Prelegeri și conferințe (1992-1993)*, Institutul de Filologie Română „A. Philippide”, Iași, 1994.
- Cristea, Valeriu, *Dicționarul personajelor lui Dostoievski*, I-II, Editura Cartea Românească, București, 1995.
- Crohmălniceanu, Ov. S., *Literatura română între cele două războaie mondiale*, ediție revăzută, vol. 1, Editura Minerva, București, 1972.
- Dan, Sergiu Pavel, *Proza fantastică românească*, Editura Minerva, București, 1975.
- Defays, Jean-Marc, *Comicul. Principii, procedee, desfășurare*, traducere de Ștefania Bejan, Editura Institutul European, Iași, 2000, Colecția „Memo”.
- Dennerlein, Katrin, *Narratologie des Raumes*, De Gruyter, Berlin, New York, 2009.
- Eco, Umberto, *Opera deschisă. Formă și indeterminare în poeziile contemporane*, ediția a II-a, traducere și prefață de Cornel Mihai Ionescu, Editura Paralela 45, Pitești, 2002.
- Eliade, Mircea, *Fragmentarium*, Editura Vremea, București, 1939.
- Eliade, Mircea, *Șantier. Roman indirect*, Editura Cugetarea, București, 1935.
- Florian, Mirela, *Scrisori de pe front*, ediția a II-a revizuită, prefață de Filip Florian, cuvânt înainte de Mirela Florian, Editura Martor, București, 2018.
- Flusser, Vilém, *Pentru o filosofie a fotografiei. Texte despre fotografie*, traducere de Aurel Codoban, Editura Idea Design&Print, Cluj-Napoca, 2003.
- Freud, Sigmund, *Opere*, VIII, *Comicul și umorul*, traducere din limba germană de Daniela Ștefănescu și Vasile Dem. Zamfirescu, note introductive și coordonare terminologică: Vasile Dem. Zamfirescu, Editura Trei, București, 2002, Colecția „Biblioteca de psihanaliză”.
- Genette, Gérard, *Introducere în arhitect. Ficțiune și dicțiune*, traducere și prefață de Ion Pop, Editura Univers, București, 1994.
- Genette, Gérard, *Palimpsestes. La littérature au second degré*, Éditions du Seuil, Paris, 1982.
- Georgescu, Florin, Velicu, Raluca, *Orașele României. Sfârșitul secolului XIX – începutul secolului XX. Catalog*, Muzeul Național de Istorie a României, București, 2008.

- Gyr, Radu, *Calendarul meu. Prietenii, momente și atitudini literare*, ediție îngrijită cu o prezentare bio-bibliografică și indice de nume de Ioan Popișteanu, Editura Ex Ponto, Constanța, 1996.
- Ionescu, Nae, *Între ziaristică și filosofie. Texte publicate în ziarul „Cuvântul” (15 august 1926-26 martie 1938)*, Editura Timpul, Iași, 1996.
- Irimia, Dumitru, *Introducere în stilistică*, Editura Polirom, Iași, 1999.
- Iser, Wolfgang, *Actul lecturii. O teorie a efectului estetic*, traducere din limba germană, note și prefață de Romanița Constantinescu, traducerea fragmentelor din limba engleză de Irina Cristescu, Editura Paralela 45, Pitești, 2006.
- Kirițescu, Constantin, *Istoria războiului pentru întregirea României. 1916-1919*, vol. I-II, prefață și note de Mircea N. Popa, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989.
- Kristeva, Julia, *Le Texte du roman. Approche sémiologique d'une structure discursive transformationnelle*, Mouton, The Hague, Paris, 1976.
- Lejeune, Philippe, *Pactul autobiografic*, traducere de Irina Margareta Nistor, Editura Univers, București, 2000, Colecția „Studii”.
- Lovinescu, E., *Istoria literaturii române contemporane*, vol. 3, Editura Minerva, București, 1981.
- Majuru, Adrian (coord.), *Bucureștiul subteran: Prostituația. Între cuceritori și plătitori*, Editura Paralela 45, Pitești, 2007.
- Manolescu, Nicolae, *Arca lui Noe. Eseu despre romanul românesc*, Editura 100+1 Gramar, București, 1998.
- Massoff, Ioan, Nenișor, Gheorghe, *Maria Ventura*, cuvânt înainte de J. Paul-Boncour, Editura Tineretului, București, 1966.
- Mauron, Charles, *De la metaforele obsedante la mitul personal*, traducere de Ioana Bot, aparat critic, bibliografie și note pentru ediția românească de Ioana Bot și Raluca Lupu, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001.
- Micu, Dumitru, *„Gândirea” și gândirismul*, Editura Minerva, București, 1975.
- Modola, Doina, *Dramaturgia prozatorilor. Seducătorul și umbrele: Gib I. Mihăescu*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2005.

- Munteanu, Cassian R., *Bătălia dela Mărășești. Zilele de glorie ale Armatei I-a română (24 iulie-10 august v. 1917)*, Editura Librăriei Pavel Suru, București, 1919.
- Ocinic, Mirela, *Fantasticul în povestirea și nuvela românească. Un vis iluminat de-un fulger*, vol. 1, Editura Imago, Sibiu, 2002.
- Otu, Petre, Georgescu, Maria, *Radiografia unei trădări. Cazul colonelului Alexandru D. Sturdza*, Editura Militară, București, 2011.
- Papadima, Ovidiu, *Scriitorii și înțelesurile vieții*, Editura Minerva, București, 1971.
- Pârvulescu, Ioana, *Întoarcere în Bucureștiul interbelic*, Editura Humanitas, București, 2003.
- Perpessicius, *12 prozatori interbelici*, antologie, text îngrijit, cuvânt înainte și notă asupra ediției de Dumitru D. Panaitescu, Editura Eminescu, București, 1980.
- Perpessicius, *Opere, IV, Mențiuni critice*, Editura Minerva, București, 1971.
- Petrescu, Camil, *Teze și antiteze. Eseuri alese*, ediție îngrijită, prefață și tabel cronologic de Aurel Petrescu, Editura Minerva, București, 1971.
- Petrescu, Cezar, *Evocări și aspecte literare*, ediție îngrijită și prefață de Mircea Popa, Editura Facla, Timișoara, 1974.
- Petrescu, Cezar, *Ochii strigoiului*, Editura Cerna, București, 1999.
- Petrescu, Cezar, *Ochii strigoiului. Roman*, I-III, Ed. Junimea, Iași, 1995.
- Petrescu, Lăcrămioara, *Poetica personajului în romanul lui Camil Petrescu*, Editura Junimea, Iași, 2000.
- Petrescu, Lăcrămioara, *Scena romanului*, Editura Junimea, Iași, 2005.
- Pillat, Dinu, *Dostoievski în conștiința literară românească. Eseu*, cu o postfață de Alexandru Paleologu, ediție îngrijită de Monica Pillat și George Ardeleanu, prefață și Dosar de referințe critice de George Ardeleanu, Editura Humanitas, București, 2015.
- Platon, *Banchetul*, traducere, studiu introductiv și note de Petru Creția, Editura Humanitas, București, 1995.
- Popovici, Vasile, *Eu, personajul*, Editura Cartea Românească, București, 1988.

Protopopescu, Al., *Romanul psihologic românesc*, ediția a II-a, postfață de Vasile Andru, Editura Paralela 45, Pitești-Brașov-Cluj-Napoca, 2000.

Răsuceanu, Andreea, *Bucureștiul literar. Șase lecturi posibile ale orașului*, Editura Humanitas, București, 2016.

Rebreanu, Liviu, *Amalgam*, ediție îngrijită, prefață, antologie și note de Mircea Muthu, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1976.

Rousset, Jean, *Mitul lui Don Juan*, în românește de Angela Martin, antologie de texte ilustrative tradusă de Ana Meri Antonescu, Editura Univers, București, 1999.

Saint-Aulaire de, conte, *Însemnările unui diplomat de altădată. În România: 1916-1920*, traducere din limba franceză de Ileana Sturdza, introducere și note de Mihai Dim. Sturdza, Editura Humanitas, București, 2016.

Sasu, Aurel, Vartic, Mariana, *Romanul românesc în interviuri. O istorie autobiografică*, vol. 2 (G-P), partea I, antologie, text îngrijit, sinteze bibliografice și indici de Aurel Sasu și Mariana Vartic, Editura Minerva, București, 1986.

Sebastian, Mihail, *Jurnal de epocă. Publicistică*, ediție îngrijită și studiu introductiv de Cornelia Ștefănescu, Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, Institutul de Istorie și Teorie literară „G. Călinescu”, București, 2002.

Simion, Eugen, *Ficțiunea jurnalului intim*, vol. 1: *Există o poetică a jurnalului?*; vol. 2: *Intimismul european*; vol. 3: *Diarismul românesc*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura Univers Enciclopedic, București, 2005.

Smeu, Georgeta, *Dicționar de Istoria Românilor*, Editura Trei, București, 1997.

Streinu, Vladimir, *Pagini de critică literară, I, Marginalia. Eseuri*, Editura pentru Literatură, București, 1968.

Șerban, Constantin (coord.), *Monografia municipiului Drăgășani*, Editura Ex Ponto, Constanța, 2004.

Șuluțiu, Octav, *Scriitori și cărți*, ediție îngrijită, tabel cronologic și prefață de Nicolae Florescu, Editura Minerva, București, 1974.

Tomașevski, Boris, *Teoria literaturii. Poetica*, traducere, prefață și comentarii de Leonida Teodorescu, Editura Univers, București, 1973.

Vianu, Tudor, *Arta prozatorilor români*, postfață și bibliografie de Al. Hanță, Editura Minerva, București, 1988.

Westphal, Bertrand, *La géocritique. Réel, fiction, espace*, Les Éditions de Minuit, Paris, 2007.

Zamfir, Mihai, *Scurtă istorie. Panorama alternativă a literaturii române*, vol. 2, Editura Polirom, Iași, 2017.

***, *Anuarul Liceului „Carol I” din Craiova pe anul școlar 1913-1914, precedat de istoricul Liceului dela întemeierea lui până astăzi, întocmit de Alex. G. Bărbulescu, Directorul Liceului, Tipografia și Legătoria de Cărți „Lumina Poporului”, Craiova, 1914.*

***, *Cronică de marș. 80 de ani de la înființarea Diviziei 11 Infanterie (15 august 1916)*, ediție pregătită și prefațată de lt.-col. Constantin Moșincat, Editura Cogito, Oradea, 1996.

***, *Nouvelles roumaines* (Caragiale * Slavici * Mihaesco * Agarbiceano), traduites du roumain par Edmond Bernard, Didier, Paris, 1947.

***, *Ordine, cruci și medalii române. Istorice, legi și regulamente întocmite de Vintilă Ivănceanu, consul general, Petre Ionescu, consul, Petre P. Sterescu și C. TâmpEANU, subdirectori generali în Ministerul de Interne*, București, Imprimeria Statului, 1927.

***, *Pentru o teorie a textului. Antologie „Tel Quel” 1960-1971*, introducere, antologie și traducere de Adriana Babeți și Delia Șepețean-Vasilii, Editura Univers, București, 1980.

***, *Scriitori români în limbi străine: ghid bibliografic de literatură română*, vol. 2: I-Z, redactori: Geta Costache și Anca Podgoreanu, cuvânt înainte de Anca Podgoreanu, Biblioteca Centrală Universitară „Carol I”, București, 2014.